

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.44>
УДК 342.951

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: НАУКОВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПОШУК

Ярова А.Є.,

*аспірант кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності*

*Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

e-mail: yarovaya.an@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1799-8092

Ярова А. Є. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я: науково-термінологічний пошук.

Стаття присвячена дослідженню адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я, розкрито його структуру, а також механізм та встановлено поняття. У статті запропоновано авторське визначення правової конструкції «адміністративно-правове забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я»: як сукупність дій уповноважених суб'єктів, що передбачає цілеспрямований вплив на забезпечення виявлення умов та усунення протиріччя між приватними та публічними інтересами посадових осіб сфери охорони здоров'я за допомогою нормотворчого механізму, який реалізується за допомогою норм, відносин, засобів, форм та методів адміністративно-правового впливу, із метою забезпечення захисту і охорони прав, свобод й інтересів людини, а також попередження умов для вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією у сфері охорони здоров'я. З'ясовано, що охорона здоров'я – це система правових, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які спрямовані на збереження, зміцнення і відновлення фізичного та психічного здоров'я людини. Акцентовано увагу на тому, що механізм адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я – це сукупність адміністративно-правових засобів, які організовані відповідно до свого нормативного закріплення та спрямованих на врегулювання суспільних відносин у діяльності суб'єктів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я. Основу предмету такого механізму із врахуванням підходів в теорії адміністративного права у своїй основі містять управлінську складову, публічного характеру. Зроблено висновок, що до основних елементів структури адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я віднесено: об'єкт й суб'єкти, норми та відносини, принципи та засоби, форми й методи тощо.

Ключові слова: корупція, публічний інтерес, приватний інтерес, антикорупційне медичне законодавство, організаційно-правовий механізм, медична допомога, медичні послуги.

Yarova A. E. Administrative and legal support preventing and resolving conflicts of interest in the sphere of healthcare: scientific and terminological search.

The article deals with the study of administrative and legal support aimed at preventing and settling conflicts of interest in the field of health care, demonstrates their structure, mechanism and preset concepts. The article contains the author's definition of the legal structure «administrative and legal support for the prevention and settlement of conflicts of interest in health care field» as a set of actions of authorized entities, which has a targeted impact on identifying and eliminating conflicts between private and public interests of entities acting in the field of health care by means of a regulating mechanism, which is implemented through norms, relationships, means, forms and methods of administrative and legal influencing, in order to protect and safeguard human rights, freedoms and interests, as well as to preempt conditions for committing offenses related to corruption in the field of health care. It

has been concluded that health care is a system of legal, socio-economic and treatment-and-prophylactic measures and technics aimed at preserving, strengthening and restoring human physical and mental health.

Emphasis is placed on the fact that the mechanism of administrative and legal support for the prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care is a set of administrative and legal means, which are based on the corresponding norms and regulations and aimed at regulating public relations in the activities designed to prevent and settle conflicts of interest in the field of health care. The main subject of such a mechanism, taking into account the administrative law approaches, includes the managerial component of public nature. The conclusion can be drawn that the main elements of the structure of administrative and legal support for prevention and settlement of conflicts of interest in the field of health care include: the object and subjects, norms and relationships, principles and means, forms and technics, etc.

Keywords: corruption, public interest, private interest, anti-corruption legislation concerning health care, administrative and legal mechanism, medical care, medical services.

Постановка проблеми. Впровадження ефективного адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є одним з головних пріоритетів України так і міжнародного співтовариства протягом останніх десятиліть. Інтеграція України в європейський медичний простір передбачає переорієнтацію всієї системи охорони здоров'я, в тому числі його правового забезпечення, яка направлена на реалізацію права людини на охорону здоров'я, подальше впровадження пацієнтоорієнтованої моделі медичної реформи, гармонізації вітчизняних і міжнародних стандартів надання медичної допомоги, і приведення нормативно-правових актів України відповідно до законодавства Європейського союзу. Підкреслює актуальність даної роботи те, що запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я має певну організаційно-правову структурованість, організаційно-правовий механізм здійснення. Поряд з цим як у теорії адміністративного права, так і на практиці державотворення залишаються не врегульованими та потребують дослідження проблеми формування механізму адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання зазначеного конфлікту інтересів та його понятійного апарату. Крім того, запровадження ефективного правового механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я та його належне застосування є важливим заходом запобігання корупції в цілому та корупційним правопорушенням у цій сфері зокрема [1].

Стан опрацювання цієї проблематики. В Україні багато вчених займалися дослідженням окремих аспектів конфлікту інтересів як правової категорії. Зокрема, слід відмітити праці як: Пастух І.Д. «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічно-правових відносинах засобами адміністративного права» [2], Рівчаченко С. В. «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції» [3]; Бойко С. Ю. «Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів» [4], а також Пантелєєв С.М розкрив нормативне визначення у законодавстві України конфлікт інтересів як чинник корупції [5], Лупу А. К. звернув увагу на нормативно правове урегулювання конфлікту інтересів в системі антикорупційного права [6], Шевчук О. М. досліджував специфіку адміністративно-правового регулювання та проблеми реалізації конфлікту інтересів у сфері публічної служби [7] та ін. У сфері охорони здоров'я вивчали конфлікт інтересів: Ліщишина, О.М., Мельник Є.О. – при розробці медико-технологічних документів [8]; Воробійов К.П. – у медицині та роль нових наукових підходів у їхньому контролі та управлінні [9] та інші. Однак питання з'ясування елементів структури адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я та встановлення його категоріального апарату не було досліджено, що і зумовлює наукову новизну та підсилює актуальність даного дослідження.

Метою статті є встановлення поняття та розкриття змісту структури адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. В сучасній науковій юридичній літературі відсутній єдиний підхід до розуміння адміністративно-правового забезпечення, його складових елементів та предмету. Правова конструкція «адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я» в наявних наукових джерелах не визначена. Однак спочатку розглянемо категорію «охорона здоров'я». Відповідно ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» сфера охорони здоров'я – це система заходів, що здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, закладами охорони здоров'я, фізичними особами – підприємцями, які зареєстровані в установленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарською діяльністю з медичної практики, медичними та фармацевтичними працівниками, громадськими об'єднаннями і громадянами з метою збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій,

оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості її життя [10]. В наукових джерелах охорону здоров'я, в свою чергу, визначено як систему державних і суспільних заходів з попередження та лікування хвороб і продовження життя людини [11, с. 19,20], а розуміння «здоров'я» як стану повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутності хвороб і фізичних дефектів. Це визначення наводиться в Преамбулі до Статуту ВООЗ, із 07.04.1948, із цієї дати згадане визначення не змінювалося [12]. Ми погоджуємось із думкою тих авторів, які терміни «охорона здоров'я» розуміють як систему правових, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, які спрямовані на збереження, зміцнення і відновлення фізичного та психічного здоров'я людини [13, с.290].

Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII не містить загального визначення конфлікту інтересів, його зміст розкривається через види конфліктів – потенційний і реальний [14]. У сфері охорони здоров'я, а саме у наказі Міністерства охорони здоров'я України від 27 березня 2012 р., № 207 «Про затвердження Порядку проведення аудиту в системі Міністерства охорони здоров'я України» наведено поняття «конфлікт інтересів» як суперечність між особистими інтересами працівника відділу та його службовими обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття ним рішень, а також на вчинення чи невчинення дій у процесі виконання наданих йому службових повноважень (п.1.2.) [15]. Ліщишина, О.М., Мельник Є.О. досліджуючи конфлікт інтересів при розробці медико-технологічних документів поняття «конфлікт інтересів» розуміють як ситуацію, в якій приватні інтереси особи, залученої до процесу оцінки або аналізу інформації, впливають (позитивно чи негативно) на якість оцінки, достовірність даних або результати оцінки [8, с. 92]. Категорія «інтерес» поширена в сучасних поняттях «адміністративно-правове забезпечення». «Інтерес» у сфері охорони здоров'я, то, на думку С.В. Книш, проявляється як публічний (задоволення потреб суспільства в охороні здоров'я через створення спеціалізованих органів влади, формування державної політики) так й приватний інтереси (охорона здоров'я людини) [16, с. 413]. Отже, конфлікт інтересів у сфері охорони здоров'я – це суперечність між приватними інтересами посадової особи та публічними інтересами, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття ним рішень у сфері охорони здоров'я, а також на вчинення чи невчинення дій у процесі виконання наданих йому службових /представницьких повноважень.

З метою поглибленого вивчення вказаного конфлікту інтересів зупинимося, перш за все, на його співвідношенні з такими поняттями, як «забезпечення» та «правового забезпечення». Сфера правового забезпечення – це сукупність правил публічного управління, які можна і необхідно впорядкувати за допомогою норм права і правових засобів [17, с. 457]. У тлумачному словнику української мови термін «забезпечення» визначається як задоволення когось, чогось у якихось потребах, створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось: забезпечення промисловості енергоносіями, забезпечення міцного миру; матеріальні засоби до існування: матеріальне забезпечення, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення [18, с. 400]. Отже, забезпечення у загальному змісті означає створення умов, охорону, захист чого-небудь від небезпеки.

Одним із видів правового забезпечення є адміністративно-правове забезпечення яке, на думку М.В. Цвірка, є цілеспрямованою дією на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [19, с.327]. Лазур Я. В окреслює останнє як здійснюване державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію і розвиток [20, с. 392]. У загальному розумінні «адміністративно-правове забезпечення» розглядають як широкому та і вузькому значенні. У першому випадку – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Щодо вузького розуміння, то визначення буде змінюватися у зв'язку із тим, про які суспільні відносини буде вестися мова [21, с.48]. Досліджуючи адміністративно-правове забезпечення у різних сферах суспільства, науковці по-різному розуміють категорію відповідного забезпечення. Так, адміністративно-правове забезпечення запобігання корупційним ризикам в діяльності Національної поліції України передбачає сукупність адміністративно-правового інструментарію, застосування якого спрямоване на створення стійкого середовища для належного функціонування юридичного механізму із виявлення, ідентифікації та усунення основних і додаткових чинників, що зумовлюють виникнення потенційно сприятливих умов для вчинення корупційних правопорушень чи правопорушень, пов'язаних з корупцією, працівниками поліції, а також для належної організації діяльності відповідних компетентних суб'єктів владних повноважень у сфері попередження та протидії порушенням вимог антикорупційного законодавства в системі поліції [22, с. 14, 15].

Стосовно сфери охорони здоров'я. Кожний дослідник надає поняття адміністративно-правового забезпеченням у сфері охорони здоров'я залежно від напрямку свого дослідження. Зокрема, Муляр Г. В. використо-

вуючи широкий підхід, і правову конструкцію «адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я» пропонує розуміти як систему дій уповноважених суб'єктів, що передбачає цілеспрямований вплив на забезпечення реалізації права на охорону здоров'я за допомогою норм права, засобів, форм, методів адміністративно-правового впливу. Незважаючи на первинність адміністративно-правової природи цього поняття воно має комплексний характер, оскільки реалізація права на охорону здоров'я охоплює й приватні правовідносини, що будуть підпадати під відповідне адміністративно-правове забезпечення [24, с.58]. На думку Гомон Д.О. адміністративно-правове забезпечення охорони здоров'я – це здійснюваний вплив органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб у межах визначеної законом компетенції, за допомогою спеціального (нормотворчого) механізму, на відносини в сфері охорони здоров'я з метою забезпечення захисту і охорони прав, свобод та інтересів населення, необхідних для реалізації прав щодо збереження та зміцнення здоров'я, а також продовження тривалості життя населення [25, с.48-49]. Крім того, теоретичну конструкцію вказаного поняття окремі вчені з'ясовуючи зміст «адміністративно-правове забезпечення» та «адміністративно-правове регулювання» та вважають ці категорії адміністративного права тотожні [23, с. 144]. Так, адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я, на думку З. С. Гладун включає в себе сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів і об'єктів системи охорони здоров'я з метою створення нормальних умов для функціонування системи надання медичної допомоги й охорони здоров'я та вирішення завдань зміцнення й охорони індивідуального і громадського здоров'я населення [26, с.35].

Підсумувавши наведені думки і точки зору, пропонуємо адміністративно-правове забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я тлумачити як сукупність дій уповноважених суб'єктів, що передбачає цілеспрямований вплив на забезпечення виявлення умов та усунення протиріччя між приватними та публічними інтересами посадових осіб сфери охорони здоров'я за допомогою нормотворчого механізму, який реалізується за допомогою норм, відносин, засобів, форм та методів адміністративно-правового впливу, із метою забезпечення захисту і охорони прав, свобод й інтересів людини, а також попередження умов для вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією у сфері охорони здоров'я.

У здійсненні адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я особливого значення набуває її механізм. Використання терміна «механізм» обумовлено його змістовним наповненням. У загальному розумінні він означає «систему, що визначає порядок певного виду діяльності» й характеризує «послідовність станів і процесів, які складають будь-яку дію» [27, с.354]. Механізм адміністративно-правового забезпечення – це система, яку утворюють юридичні та фізичні особи, завдяки діям котрих формується, функціонує й вдосконалюється це забезпечення, а також принципи, форми, методи адміністративно-правового регулювання та управлінські технології [28, с.178]. На нашу думку, механізм адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я – це сукупність адміністративно-правових засобів, які організовані відповідно до свого нормативного закріплення та спрямованих на врегулювання суспільних відносин у діяльності суб'єктів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я. Основу предмету такого механізму із врахуванням підходів в теорії адміністративного права містять у своїй основі управлінську складову, а саме публічного характеру. Механізм адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в сфері охорони здоров'я в Україні включає в себе як загальні ознаки, притаманні механізму правового та адміністративно-правового забезпечення будь-якої сфери суспільного життя держави, так і спеціальні.

Для розуміння сутності проблеми вбачається важливим з'ясування структури досліджуваного адміністративно-правового забезпечення. В юридичній науці немає одностайної точки зору дослідників стосовно елементів його структури. Гумін О.М., та Пряхін Є.В. у структурі адміністративно-правового забезпечення розрізняють: (1) об'єкт адміністративно-правового забезпечення; (2) суб'єкт адміністративно-правового забезпечення; (3) норми права (норми адміністративного права); (4) адміністративно-правові відносини та їх зміст; (5) гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення [19, с.49]. Так, Л.М. Руснак серед основних елементів механізму адміністративно-правового забезпечення права на охорону здоров'я населення виділяє: (1) норми адміністративного права; (2) джерела адміністративного права; (3) форми й методи діяльності публічної адміністрації щодо захисту права й (4) адміністративні процедури в цій сфері [29, с. 96-97]. Гресько В.І. пропонує визначення адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я указує сукупність взаємопов'язаних елементів як об'єкт, суб'єкти, адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, гарантії, форми й методи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я. Автор зазначає що усі ці елементи не просто взаємопов'язані між собою, а спрямовані не на формальне закріплення права людини й громадянина на охорону здоров'я,

а створення умов і сприяння фактичній реалізації публічного й приватного інтересів у сфері охорони здоров'я [30, с.126].

На підставі висловлених думок і позицій робимо висновок, що до основних елементів структури адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я доцільно віднести: об'єкт й суб'єкти, норми та відносини, принципи та засоби, форми й методи тощо.

Висновок. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я – це сукупність дій уповноважених суб'єктів, що передбачає цілеспрямований вплив на забезпечення виявлення умов та усунення протиріччя між приватними та публічними інтересами посадових осіб сфери охорони здоров'я за допомогою нормотворчого механізму, який реалізується за допомогою норм, відносин, засобів, форм та методів адміністративно-правового впливу, із метою забезпечення захисту і охорони прав, свобод й інтересів людини, а також попередження умов для вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією у сфері охорони здоров'я. Елементами структури адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я є: об'єкт й суб'єкти, норми та відносини, принципи та засоби, форми й методи тощо. Механізм адміністративно-правового забезпечення запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я – це сукупність адміністративно-правових засобів, які організовані відповідно до свого нормативного закріплення та спрямованих на врегулювання суспільних відносин у діяльності суб'єктів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції: Методичні рекомендації НАЗК від 02.04.2021р. №5. <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Rozyasnennya-KI.pdf>
2. Пастух І.Д. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічно-правових відносинах засобами адміністративного права. дис. ... докт. юрид. наук. спец.: 12.00.07. НАВС. Київ, 2021. 518 с.
3. Рівчаненко С. В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції: дис.... канд.. юрид. наук. спец. 12.00.07. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2017. 195 с. URL. http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07/Rivchachenko_diss.pdf
4. Бойко С. Ю. Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 20 с.
5. Panteleyev S.M. Conflict of Interests as a Factor of Corruption: Regulatory Definition in the Legislation of Ukraine. *European Reforms Bulletin*. 2019. № 4. С.45–50.
6. Лупу А. К. Нормативно правове урегулювання конфлікту інтересів в системі антикорупційного права: міжнародний досвід та вітчизняні реалії. *Право UA*. 2020. № 3. С. 75–83.
7. Shevchuk O.M. Conflict of interests in the public services in Ukraine: administrative and legal regulation and problems of realization . P. 407 -427. // Institutionalization of public relations in the fight against corruption: the experience of countries of Eastern and Western legal traditions (universal theoretical framework for the relevant anti-corruption law of Ukraine). Collective monograph. Volume 2. Tallinn : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2019. 448 p.
8. Ліщишина, О.М., Мельник Є.О. Конфлікт інтересів при розробці медико-технологічних документів. *Укр. мед. часопис*. 2014. №1 (99) – I/II С.92 - 94.
9. Воробьев К.П. Конфликты интересов в медицине и роль новых научных подходов в их контроле и управлении. *Укр. мед. часопис*. 2013. 4 (96) VII/VIII. С.112-120. <https://www.umj.com.ua/wp/wp-content/uploads/2013/08/4144.pdf?upload=>
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
11. Курінний Є. В., Логвиненко Б. О. Адміністративно-правові засади медичного забезпечення органів внутрішніх справ України: моногр. Дніпропетровськ: ДДУВС. 2010. 206 с.
12. Устав (Конституція) Всемирной организации здравоохранения: принят Международной конференцией здравоохранения, 22 июля 1946. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599#Text
13. Shevchuk, O. (2021). Human Right to Internet Access in Healthcare in the "Right to Health Concept": Legal Issues. / Shevchuk, O., Zui, V., Maryniv, I., Davydenko, S., & Mokhonchuk, S // *European Journal of Sustainable Development*. 2021. 10(2), 286. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p286>
14. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.

15. Про затвердження Порядку проведення аудиту в системі Міністерства охорони здоров'я України: наказ МОЗ України від 27.03.2012 р. № 207. URL. http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20120327_207.html
16. Книш С.В. Адміністративно-правові відносини у сфері охорони здоров'я в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 494 с.
17. Общая теория государства и права: академический курс / под ред. М.Н. Марченко. Москва: Зерцало, 1998. Т.2. 518 с.
18. Яремко В., Сліпушко О. Новий словник української мови. Київ: Аконіт, 2008. 928 с.
19. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права: підр. для студ. юрид. / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко та ін.; під ред. М.В. Цвіка. Харків: Право, 2002. 432 с.
20. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392-398.
21. Гумін О.М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. №4 С.46-50.
22. Мельничук Р.В. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним ризикам в діяльності Національної поліції України. автореф. ... канд.. юрид. наук спец.: 12.00.07. НАВС, Київ, 2021. 22 с. http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/18960/1/avtoreferat_Melnychuk_sayt.pdf
23. Муляр Г. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я. дис... докт. юрид. наук зі спец.: 12.00.07. Національний авіаційний університет, Київ, 2021, 565 с.
24. Гомон Д.О. Адміністративно-правове та організаційне забезпечення охорони здоров'я в Україні. дис... канд. юрид. наук за спец.: 12.00.07. Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2018. 250 с.
25. Шопіна І.М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4. С.141–145
26. Гладун З. С. Адміністративно-правове регулювання охорони здоров'я населення в Україні: моногр. К.: Юрінком Інтер, 2007. 720 с.
27. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. М.: Азбуковник, 1999. 944 с.
28. Чистоклетов Л., Хитра О. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки"*. 2020. № 3 (27). С.173–180.
29. Руснак Л.М. Адміністративно-правове забезпечення права на охорону здоров'я в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 207 с.
30. Гресько В.І. Поняття та елементи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2021. С.123–127. http://www.lsej.org.ua/6_2021/35.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-6/33>